
NKA 2/26 Leders tale

Tale ved styreleder for Norske kirkeakademier, Knut Refsdal

Leders tale

Kirkeakademibevegelsen i Norge begynte i 1956, da Norsk Kirkeakademi ble etablert. Den gang beskrev man formålet slik:

- Å være et åpent forum mellom kirke og kulturliv.
- Å undersøke og studere tidens åndelige situasjon.
- Å drive opplysningsarbeid.

Det er egentlig ganske fint å tenke på: Alt dette gjør vi fremdeles. Dette har vært en rød tråd gjennom hele historien vår. Kanskje har vi vært litt retro i perioder ... men det er vi ikke nå. Nå er vi akkurat der vi skal være, og vi gjør akkurat det vi skal gjøre: Vi bygger broer. Vi skaper arenaer for åpen samtale. Vi legger vekt på kunnskap, kunst, stillhet og fellesskap. Vi setter ord på de store spørsmålene i livet, i politikken og i samfunnet.

En verden i uro – og religionens rolle

Vi lever i urolige tider. Ingen av oss står utenfor det som skjer. Og sett fra et kirkelig ståsted er det slående hvor stor plass religion har i mye av det som skjer – både på godt og på vondt.

På den ene siden ser vi en ny interesse for religion, for kristen tro, for kirken. Det er kanskje ikke så rart. Når livet føles truet, søker mennesker mening og håp.

På den andre siden ser vi også hvordan kristendommen blir brukt – og misbrukt – ofte for politiske formål. I noen miljøer blir kristendommen nesten snudd på hodet: Troen blir ekskluderende. Menneskeverdet begrenses til utvalgte grupper. Egoisme kalles fromhet. Frykt kalles troskap. Og empati blir tolket som svakhet.

Dette er dypt alvorlig. Det ødelegger kristendommen. Det er langt fra det vi står for.

Med alt som skjer, og den rollen religion spiller i det, er det ikke overraskende at det også foregår en intens samtale om hva kristen tro egentlig er, og hva den bør stå for. Derfor: Hvilken kirke trenger verden i dag?

Mitt grunnleggende svar på spørsmålet er: Vi trenger en kirke som setter mennesket i sentrum.

Noen vil kanskje reagere spontant og si: «Kirken handler jo om Gud, ikke om mennesket.» Men å sette mennesket i sentrum handler ikke om å skyve Gud ut. Det handler om hvilket perspektiv vi velger når vi snakker om tro, om kirke og om teologi.

I en kirke som setter mennesket i sentrum handler det om å løfte fram menneskets verdighet. Om å spørre: Hva hjelper mennesker til å leve gode liv? Hva gir mot, frihet og kreativitet? Hva understreker menneskets ansvar, autonomi og skaperglede?

Jeg tror verden trenger tre ting fra kirken:

For det første: En kirke forankret i menneskets iblevende verdi: I kristen tro ligger dette helt grunnleggende: At hvert menneske bærer Guds bilde. Ikke de mest fromme. Ikke de mest

vellykkede. Alle. En kirke som tar dette på alvor sorterer ikke i innenfor og utenfor, fortjente og ufortjente. Den vitner – gjennom praksis – om det hellige i hvert enkelt liv.

For det andre: En kirke preget av ydmykhet og medfølelse: Kristen tro kaller oss til sannhet. Men aldri uten ydmykhet. Livene våre er komplekse. Mennesker er sårbare. Det gir ingen mening med en kirke som søker moralsk eller åndelig overlegenhet. Vi kalles til tålmodighet, barmhjertighet og medfølelse – og det er kanskje noe av det mest radikale vi kan bidra med i en polarisert tid.

For det tredje: En kirke som tror at Gud æres når mennesket blomstrer: God religion gjør oss ikke mindre. Den gjør oss mer menneskelige. Den åpner livet, utvider livet. Der mennesker blomstrer – der æres Gud.

Akselerasjon og resonans

De siste månedene har jeg latt meg inspirere av den tyske sosiologen Hartmut Rosa. Han beskriver vår tid som preget av stadig økende tempo: teknologi, kommunikasjon og økonomi. Alt går fortere.

Men i stedet for frihet gjør dette mange av oss stresset, rastløse og frakoblet – fra oss selv, fra hverandre, fra naturen og verden. Det er dette Rosa kaller fremmedgjøring.

Men Rosa stopper ikke med denne diagnosen. Han peker også på en vei videre. Hans svar er begrepet resonans: Erfaringen av at noe taler til oss, berører oss, vekker noe i oss som gjør at vi kjenner oss levende – og at vi svarer. Det kan skje i naturen, i musikk, i vennskap, i stillhet, i bønn, i samtale, i kreative prosesser og kreativt samarbeid. Resonans kan ikke kontrolleres. Den er en gave.

Rosa beskriver flere «akser» der resonans kan oppstå. Den horisontale akse handler om våre relasjoner til andre mennesker. Den diagonale akse handler om kunst, musikk, arbeid, utdanning og natur. Og så er det den vertikale akse: Religion og transcendens, det som knytter oss til noe større enn oss selv.

Religion kan være en sterk resonansskilde – men bare når den er levende. Når bønn er mer enn rutine. Når liturgi berører. Når fellesskap skaper gjenklang.

Men Rosa advarer: Religion kan også skape fremmedgjøring. Det skjer når den blir mekanisk, rigid eller kontrollerende.

Derfor er ikke kirkens oppgave å tilby mer aktivitet og mer hastverk. Kirkens oppgave er å være et sted der resonans kan skje. Et sted der mennesker kan møte noe større. Et sted der vi kan bli berørt.

Spørsmålet til oss som på ulike måter er en del av kirken er: Hjelper vi mennesker til å erfare resonans – eller bidrar vi til fremmedgjøring?

Rosa minner oss om at et godt og meningsfullt liv ikke handler om fart. Det handler ikke om akkumulering. Det handler om relasjoner som resonerer

For meg er dette en påminnelse om at vi mennesker ikke kan vente til verden er slik den burde være før vi lever våre liv. Derfor leverer vi hver uke viktige bidrag, bidrag som, for å si det med Rosa, resonerer – med verden, med andre mennesker og med det guddommelige.

Brobyggerprisen

Norske kirkeakademier har siden 1983 delt ut Brobyggerprisen. Prisen tildeles en person, organisasjon eller institusjon som på særlig vis har bygd broer av innsikt og forståelse – og stimulert til å utvikle kontakt og dialog mellom ulike grupper i samfunnet.

I sin begrunnelse for årets tildeling, sier styret blant annet: Når polariseringen øker og debattklimaet blir hardere, trengs aktører som årets prisvinner desto mer.

Deres – og vi snakker om en organisasjon - kjerneverdier er fellesskap, toleranse og respekt. Disse realiseres ved at mennesker blir kjent med andres tro og livssyn og får erfare andres religiøse praksisformer. Som de sier selv: Kjennskap til mennesker som tror og tenker annerledes enn oss selv, motvirker fordommer og fremmedfrykt.

Årets prisvinner er en organisasjon som er utviklet i fellesskap av muslimske kultur- og trossamfunn og kristne trossamfunn og organisasjoner. Gjennom felles eierskap har organisasjonen gått opp nye spor i dialogarbeidet.

I fjor hadde de holdt på i ti år. De har stayerevne og iverikdom på samme tid. De vet at brobygging er en langsom og omstendelig prosess. De driver kvinnegruppe, ungdomsgruppe og grupper for religiøse ledere. Ikke minst viktig er satsingen på undervisningsopplegg for skolen, som blant annet vektlegger demokrati og medborgerskap. Dialogdag i skolen innebærer at elever får besøke moskeer og kirker i lokalsamfunnet, og lære om likheter og forskjeller. De har workshop og lærer om dialog, nestekjærighet og miljøspørsmål.

Årets vinner bidrar til at mennesker får mulighet til å bygge vennskap og relasjoner: Slik bidrar de til å veve samfunnet bedre sammen og motarbeide polarisering. Derfor mener styret i Norske Kirkeakademier at det er stor grunn til å hedre Dialogforum Østfold.

De vil motta prisen under Arendalsuka 13. august.

Takk til generalsekretæren

Jeg vil også si en stor og varm takk til Kristin. Engasjementet ditt, arbeidskapasiteten din og pågangsmotet ditt gjør oss trygge. Vi er dypt takknemlige for arbeidet du legger ned.

Håp i vår tid

For noen uker siden kom jeg over et afrikansk ordtak som traff meg: «På grunn av hat mot kakerlakkene stemte maurene for å bruke insektmiddelet på dem. Det døde både kakerlakkene og maurene av. Det samme gjorde flua, som verken stemte eller ønsket annet enn å leve i fred.»

Ordtaket minner oss om hvordan hat og destruktive følelser kan gjøre oss blinde for konsekvensene av handlingene våre. Når følelsene tar overhånd, forenkles verden: Fiendebildet blir så tydelig at alt annet trer i bakgrunnen. Da glemmer vi lett de viktigste spørsmålene vi burde stille før vi handler: Hva blir konsekvensene? Hvem rammes av dette? Slik ender vi noen ganger med å skade oss selv, våre naboer, våre allierte – ja, til og med dem som aldri deltok i beslutningen.

For meg er dette ordtakinget en påminnelse om viktigheten av å stoppe opp og tenke og se etter andre perspektiver.

Ved årsskiftet løftet Norad fram fem områder der verden faktisk gikk i riktig retning i 2025 – midt i kriger, uro og klimakrise.

- Lokale frivillige og internasjonale organisasjoner klarte å nå ut med nødhjelp til nærmere 5 millioner mennesker med mat, medisiner, husly og oppvarming i konfliktsituasjoner som Ukraina — til tross for farlige forhold for hjelpearbeidere.
- For første gang produserte verden mer strøm fra sol- og vindkraft enn fra kull, med betydelig vekst i fornybar energi som et konkret tegn på det grønne skiftet.
- Unge entreprenører og teknologiselskaper i Afrika vokste og viste kreativitet og initiativkraft, noe som gir håp om økonomisk og teknologisk utvikling.
- Høyesterett i Malawi gjorde en historisk avgjørelse om å lempe på strenge abortlover, noe som er et viktig fremskritt for kvinners helse og rettigheter i regioner hvor slike rettigheter ofte er under press.
- FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon (UNESCO) meldte at 93 % av ungdom mellom 15 og 24 år har grunnleggende lese- og skriveferdigheter, noe som er en betydelig forbedring som gir unge flere muligheter og bidrar til å bryte ut av fattigdom.

Slike ting skjer ikke av seg selv. De skjer fordi mennesker vil det. Fordi mennesker handler. Derfor er ikke tiden vår en tid for å snakke mennesket ned – men opp.

Håp er ikke naivt. Håp er basert på menneskets evne til godhet, mot, kreativitet og fellesskap. Det er disse kreftene som har båret fram rettigheter for skeive og urfolk, som har avskaffet slaveri, og som har bygd internasjonalt samarbeid.

Og jeg tror: Det vi velger å se – både når vi betrakter historien og nåtiden - det former våre liv. Ser vi bare det verste, mister vi framtidstroen. Ser vi også det gode, finner vi kraft til å handle.

Håp er en gave – men også en oppgave. Vi vender oss ikke bort fra verden. Vi ser på den slik den er. Og nettopp slik lar vi håpet drive oss – til handling, til engasjement, til fellesskap – i troen på at det nytter.

I 70 år har Norske Kirkeakademier holdt på med dette. Og vi har ingen planer om å slutte. Derfor ønsker jeg velkommen til årsmøte og håper at disse dagene bidrar til engasjement, pågangsmot, tro og håp.